HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

א על פי נביא נאכלת ועל פי נביא נשרפת: כל שלא נעשית בכל אלו כו': איתמר רב הונא אמר ב בכל אלו תנן רב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן רב הונא אמר בכל אלו תנן קסבר א) ג קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא ועזרא ד זכר בעלמא הוא דעבד רב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא ועזרא קדושי קדיש אע"ג דלא הוו אורים ותומים איתיביה רבא לרב נחמן כל שלא נעשית בכל אלו תני באחת מכל אלו תא שמע ב)אבא שאול אומר שני ביצעין היו בהר המשחה תחתונה ועליונה תחתונה נתקדשה בכל אלו עליונה לא נתקדשה בכל אלו אלא בעולי גולה שלא במלך ושלא באורים ותומים תחתונה שהיתה קדושתה גמורה עמי הארץ נכנסין לשם ואוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אוכלין שם קדשים קלים ומעשר שני עליונה שלא היתה קדושתה גמורה עמי הארץ היו נכנסין שם ואוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אין אוכלין שם לא קדשים קלים ולא מעשר שני ומפני מה לא קידשוה ג)שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים ובסנהדרין של ע"א ובשתי תודות ובשיר ולמה קידשוה למה קידשוה הא אמרת לא קידשוה אלא למה הכניסוה מפני שתורפה של ירושלים היתה ונוחה היא ליכבש משם תנאי היא ד)דתניא ה)א"ר אליעזר שמעתי כשהיו בונין בהיכל עשו קלעים להיכל וקלעים לעזרות אלא ה שבהיכל בונין מבחוץ ובעזרות בונין מבפנים אמר רבי יהושע שמעתי ו ו)שמקריבין אף על פי שאין בית אוכלין קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים קדשים קלים ומעשר שני אע"פ שאין חומה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא לאו מכלל דר' אליעזר סבר לא קידשה לעתיד לבא א"ל רבינא לרב אשי ממאי דלמא דכולי עלמא קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא ומר מאי דשמיע ליה קאמר ומר מאי דשמיע ליה קאמר וכי תימא קלעים לר' אליעזר למה לי לצניעותא בעלמא אלא הני תנאי דתניא ז)א"ר ישמעאל ברבי יוסי למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום אבל ראשונות בטלו משבטלה הארץ אלמא קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ז ולא קידשה לעתיד לבא ורמינהי ח)אמר ר' ישמעאל בר' יוסי וכי אלו בלבד היו והלא כבר נאמר [1]ששים עיר כל חבל ארגוב ממלכת עוג בבשן כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה אלא למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום קידשום השתא הא אמרינן לקמן דלא צריכא לקדושי אלא מצאו אלו ומנאום ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה בידך מסורת מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל מצות אלו נוהגות בה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא קשיא דר' ישמעאל בר יוסי אדר' ישמעאל בר יוסי איבעית אימא תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל בר יוסי איבעית אימא חדא מינייהו ר' אלעזר בר יוסי אמרה דתניא ט)ר' אלעזר בר יוסי אומר [2]אשר לוא חומה ח אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם (א) לכן:

נטמא

על פי נביא. חגי זכריה ומלאכי היו שם עמו ואין טעם בדבר: **רב הונא אמר בכל אלו תנן קסבר כו'.** כלומר ואי משום קידוש עזרא דהואי בבית שני בלא מלך ובלא אורים ותומים דאמרינן במסכת יומא (דף כא:) חמשה דברים חסר מקדש שני אש ושכינה וארון ואורים ותומים ורוח הקודש קסבר קדושה ראשונה דדוד ושלמה לא בטלה ולא הוצרך עזרא לקדש י) כלומר שהוא לא הוסיף כלום באורך ורוחב ומאי דקדיש כדכתיב (נחמיה יב) והעמידה שתי תודות לזכר בעלמא עבד: **שני בלעים.** כ) מריסק"א בלע"ז: **בהר המשחה.** הר הזיתים: **תחתונה ועליונה.** בשיפוע ההר היו ואחת למעלה בגבהו ואחת בשפולו: **תחתונה נתקדשה בכל אלו.** שמימי בית ראשון הכניסוה וחיברוה לעיר ע"י חומה אחרת: **אלא בעולי גולה.** שהוסיפו על העיר ובנו היקף חומה אחרת לחוץ: ה"ג לה בתוספתא דסנהדרין ל) **תחתונה שהיתה קדושתה גמורה עמי הארץ נכנסים לשם ואוכלים שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אוכלים שם מעשר שני וקדשים קלים עליונה שלא היתה קדושתה גמורה עמי הארץ נכנסים שם ואוכלים שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אין אוכלין שם לא קדשים קלים ולא מעשר שני.** ויש לפרש דעמי הארץ המפרישין מעשרות היו זריזים לעשות בו מצוה מן המובחר לפי שהיו שומעין דרשה מ) עשר י) בשביל שתתעשר והיו צריכים להתוודות עשיתי ככל אשר צויתני (דברים כו) והיו שומעים את המתרגמים ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ס) לכך היו נכנסין עד תוך חומת ירושלים הפנימית לקיים לפני ה' אלהיך אבל בקדשים לא היו מטריחין עצמן ואוכלים אותם לפנים מחומה חיצונה כשאין מוצאים אכסניא בפנים וכשהיו אומרים להם זו קדושה וזו אינה קדושה לא היו שומעין לנו לפי שאומרים זו חומה וזו חומה מה לי תחתונה מה לי עליונה: **שתורפה של ירושלים.** גלויה וערותה מקום שהיא נוחה ליכבש: **תנאי היא.** דפליגי בקדושה ראשונה לשעתה ולעתיד לבוא למ"ד לא קידשה לעתיד לבוא איצטריך עזרא לקדשה וקידשה בלא מלך ואורים ותומים ואית ליה אחת מכל אלו תנן ולמ"ד קידשה לעתיד לבוא לא הוצרך עזרא לקדש כלום אלא לזכר בעלמא ולא גמרינן מינה: **שמעתי.** מרבותי: **כשהיו בונין ההיכל.** בימי עזרא: **עושים קלעים.** במקום החומה ובונים את כתלי החומה אבל הקלעים וכן לעזרות: **אלא שבהיכל.** נתנו הקלעים לפנים ממקום החומה ובונים את החומה מבחוץ שלא יזונו עיניהם מן ההיכל. וקס"ד דהנך קלעים לרבי אליעזר כדי להכשיר העזרות להקריב קרבן דאם אין בית אין קרבן דקדושה ראשונה בטלה לה: **ואע"פ שאין חומה.** בירושלים קודם שנבנית החומה: **ומאי דשמיע ליה כו'.** ולא בא רבי יהושע לחלוק על רבי אליעזר ולא שמעיה לרבי אליעזר דאמר לא קידשה: **למה מנו כו'.** עיירות מנו חכמים בפרק בתרא דערכין [לב.] שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון לענין מלות בתי ערי חומה והיה להם למנות עוד הרבה שלא מנאום: **וקידשום.** לא פורש לי במה מקודשים ערי ארץ ישראל: **קסבר לא קידשה ורמינהי כו'.** היינו תנאי: **וכי אלו בלבד היו.** מוקפות חומה מימות יהושע בן נון: צ) **מלאו אלו.** דרך ביאתם: **הא אמרינן לקמן.** בסיומא דהך ברייתא מסיים ואזיל לא אלו בלבד: **כל המלות האלו.** מלות בתי ערי חומה ושילוח מצורעים ושאין עושים מגרשיהן שדה:

טומאה

תני באחת מכל אלו. תימה דמה דחקו להגיה דכמה סתם משניות אשכחן דלית להו קדושה לעתיד לבא בפ"ק דמגילה (דף י. ושם) ובפרק בתרא דזבחים (דף קיב: ושם) דקדושת ירושלים אין אחריה היתר: **אלא בבני גולה.** אע"פ שהיה הדבר בא לידי תקלה הכניסוה כדי שימסרו עצמם עליהם יותר כשיש בה שם קדושה: **דכולי עלמא קידשה לעתיד לבא.** וא"ת דבפ"ק דחגיגה (דף ג: ושם) אית ליה לרבי אליעזר דלא קידשה לעתיד לבוא גבי עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ובריש מסכת ביצה (דף ג:) נמי אית ליה לרבי אליעזר דעיגול בעיגולין עולה בברייתא דליטרא קציעות ומאן דאית ליה הכי קסבר תרומה בזמן הזה דרבנן כדמוכח בפרק הערל (יבמות דף פא.) וי"ל דקדושת הארץ לגבי תרומה ומעשרות בטלה והכא איירי בקדושת מחיצה דאפשר דלא בטלה משום דאיקראי נחלה וקדושת בתי ערי חומה דמייתי בסמוך נמי הויא קדושת מחיצה ואף על גב דקדושת הארץ בטלה מ"מ בפ"ק דביצה (דף ה: ושם) ביקש ר' אליעזר להפקיר כרם רבעי לעניים דמדרבנן היה צריך להוליכו לירושלים וא"ת אי בקדושת מחיצה נמי לא קידשה לעתיד לבא לרבי אליעזר מה ירויחו עניים כיון שלא יוכלו לאכלו בירושלים ואם יפדו הפירות מה ירויחו וי"ל לפי שיכולין לפדותו בשוה פרוטה אע"פ ששוין הרבה ואפי' לכתחלה שרי כשאין הפסד להקדש כשאין בית המקדש קיים כדמוכח ע) בפרק בתרא דערכין (דף כט. ושם) גבי ההוא גברא דאחרימינהו לנכסי א"נ מודה רבי אליעזר דעזרא קידש לעתיד לבא קדושת פ) מחיצה:

נטמא

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הלכה יד סמג עשין קסג:
כד ב ג ד מיי' שם הל' יד ובבית המקדש דוקא ועיין בהלכה טו:
כה ה מיי' שם פ"ו הל' טו ואולא תמיהת הכ"מ ע"ש:
כו ו מיי' שם פ"ו הל' טו:
כז ז מיי' פ"א מהל' תרומות הל' ה ופ"ו מהל' בית הבחירה הלכה טו וזה לענין שאר א"י ועיין בכ"מ בפי"ב מהל' שמיטין הלכה טו:
כח ח מיי' פ"א מהל' מגילה הל' ד ופי"ב מהל' שמיטין הלכה טו וע"ש בהשגות ובכ"מ:

תורה אור השלם

1. (ד) וַנִּלְכֹּד אֶת כָּל עָרָיו בָּעֵת הַהִוא לֹא הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר לֹא לָקַחְנוּ מֵאִתָּם שִׁשִּׁים עִיר כָּל חֶבֶל אַרְגֹּב מַמְלֶכֶת עוֹג בַּבָּשָׁן: (ה) כָּל אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה גְבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד: דברים ג ד-ה
2. וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל: ויקרא כה ל

מוסף רש"י

קדושה ראשונה. שנתקדשה ירושלים (מגילה י.). **לעתיד לבא.** כלומר משחרב (שם). **על העיר.** על ירושלים (סנהדרין ב. יד. סוטה מה.). **עשו קלעים להיכל.** קס"ד במקום חומות היכל, שיהא מוצא הבנוי בעזרה קרוי אשר פתח אהל מועד, שאלמלא כן לא היו מקריבין עד שיגמר הבנין, והם התחילו להקריב קרבנות משבאו שם בימי כורש, כמו שכתוב בספר עזרא, ועד עשרים ושנים שנה אחרי כן לא נגמר הבית, בשנת שש לדריוש האחרון (מגילה י.). **בונין מבחוץ.** שהיו הקלעים פרושים לפנים מעובי החומה, שלא יכנסו הבונין לתוך ההיכל (שם). **קדושה ראשונה.** של בית (מכות יט. זבחים ס: סב.). **לאו מכלל דר' אליעזר.** דבעי קלעים, **סבר לא קידשה.** לאחר חורבן, לפיכך פירסו קלעים במקום בנין וחזרו וקידשו בתודות ובשיר (מגילה י.). **מאי דשמיע ליה קאמר.** ולא משום צורך קדושה (שם). **למה מנו חכמים את אלו.** עיירות נמנו בפרק בתרא דערכין לענין בתי ערי חומה לומר שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון ואין שם יותר מתשעה, ולמה מנאום, והלא הרבה היו שם והשם נמי תנן וכל כיוצא בהן (שם). **מצאו אלו וקידשום.** מפרש במסכת שבועות דמקדשי לה בשתי תודות ושיר וב"ד מהלכין ושתי תודות אחריהן וכו' (ערכין לב:). **אבל הראשונות בטלו.** שאין קדושת הארץ נוהגת בהן ואין בהן דין ערי חומה, **משבטלה הארץ.** כשחורבן ראשון (שם). **קדושה ראשונה.** שקידשה יהושע (שם). **ורמינהי.** מסקנא דמילתיה הוא דאמר לעיל הני תנאי פליגי בקידשה ולא קידשה (מגילה י.). **הא אמרינן לקמן.** בסיפיה דהא מתני' גופה, דלא צריכא לקדושי. דקא מסיים ואזיל בה וכל שתעלה בידך מסורת מאבותך (שם י:). **כל מצות אלו.** הנוהגות בערי חומה, שילוח מצורע וקריאת מגילה בחמשה עשר והבית חלוט בה לסוף שנה (שם). **חדא מינייהו.** הך דקתני קידשה לעתיד לבא, ר' אלעזר בר יוסי אמרה. כי היכא דקאמר אע"פ שאין לו עכשיו ואע"ג דחרוב לא בטלה קדושתיה (ערכין לב:). **אשר לוא חומה.** לוא כתיב, משמע לא ומשמע לו, כלומר אין לו עכשיו והיה לו חומה קודם לכן, הוה נמי בית חלוט בהו (שם לב. ועי' תוס' שם) אלמא סבירא ליה קדושה קמייתא לא בטלה מחמת חורבן, והיינו תנאי (מגילה י:).

מסורת הש"ס

א) [חגיגה ג: מגילה י. מכות יט. זבחים ס: קז: חולין ז. תמורה כא. ערכין לב:], ב) [תוספתא סנהדרין פ"ג], ג) [לעיל יד. וש"נ סנהדרין ב.], ד) [נ"ל דתנן], ה) מגילה י. זבחים קז: עדיות פ"ח מ"ו, ו) שם [זבחים סב.], ז) [מגילה י. ערכין לב:], ח) [שם תוספ' ערכין פ"ה], ט) מגילה ג: י: ערכין לב., י) דפו"י כלום, כ) והוא וי"ז בל' אשכנז ותרגיעה באחו פרש"י מריסקא בלע"ז, ל) [פ"ג ה"ג], מ) [שבת קיט.], נ) [דברים יד], ס) [שם], ע) נ"ל בפ"ם, פ) [וע"ע תוס' ביצה ה: ד"ה ובקש ר"א וכו'].

הגהות הב"ח

(א) גמ' קודם לכן. נ"ב וכשם שלענין חומה כך ה"ה לענין קדושה ג"כ אע"פ שלא קידשה עכשיו רק קודם לכן קידשה גם לעתיד לבוא:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מצאו אלו. עיין מה שתמה בזה בטורי אבן מגילה דף י ע"ב ד"ה כל המלות:

לעזי רש"י

מרישק"א [מריש"ק]. ביצה, מקווה מים רדודים.

רבינו חננאל

על פי נביא נאכלת. כלומר נביא מתירה וכן זו נשרפת על פי נביא: אתמר רב הונא אמר בכל אלו תנן קסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד והא דקדיש עזרא בלא מלך ובלא אורים ותומים. ואמרינן עזרא זכר קידוש בעלמא עבד דלא הוה צריך ליה. רב נחמן אמר אפילו באחת מכל אלו תנן דקדושה ראשונה אינה קדושה לעתיד לבא. ועזרא דקדיש אע"ג דלא הוו אורים ותומים שפיר עבד דבאחת מכל אלו תנן. ומותבינן עליה דרב נחמן מהא אבא שאול אומר שני בצעין היו בהר המשחה. תחתונה נתקדשה בכל אלו עליונה קדשוה בני גולה שלא במלך ושלא באורים ותומים. תחתונה שהיתה קדושה גמורה חברים (א) ועמי הארץ נכנסים שם כו' עליונה שלא היתה קדושתה גמורה חברין אין נכנסין לשם כו' ופריק תנאי היא. דתנן א"ר אליעזר כשהיו בונין בהיכל היו עושין קלעים בהיכל וקלעים לעזרות כו'. א"ר יהושע [שמעתי] שמקריבין אע"פ שאין (ב"ד) [בית] כו'. מאי לאו בהא קמפלגי דר' אליעזר סבר קדושה ראשונה אינה לעתיד לבא. ור' יהושע סבר קדשה לשעתה ולעתיד לבא. ודחינן ודלמא תרוייהו קדושה לעתיד לבא סבירא להו וכל חד וחד מאי דשמיע ליה קאמר. אלא מהא דתניא א"ר ישמעאל בר' יוסי למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקדשום כו' ופשוטה היא. ופרשנוה עוד במס' מגילה:

א) נראה גירסת רבינו כמ"ש בחי' הר"ן מיגש ע"ש.